

ADATKÖZLÉS

A SÁRDI SOMSSICHOK KÖNYVTÁRI SZERZŐDÉSE

A rendiség utolsó másfél századának története Somogyban szorosan függ össze a Sárdi Somssich-család történetével, amely azután, hogy a XVII. és XVIII. század fordulója táján lábát Somogy földjén megvetette, olyan tartós befolyásra és hatalomra tett szert, hogy voltak idők, amikor a Somogságot mint a Somssichok vármegyéjét emlegették [1].

Ez a nevezetes szerepet játszó família az anyagi javak megszerzése mellett páratlan gonddal törekedett a szellemi javak birtoklására, amely nagyban segítette elő a család hatalmának és befolyásának kiterjesztését: a család tagjai épp műveltségük révén előkelő pozíciókat foglaltak el a déldunántúli vármegyékben és az ország ügyeit intéző kormányzésekben [2]. A Sárdi Somssichok életében — mint minden felfelé ívelő és művelődő család életében — fokozatosan nagy szerephez jutottak a könyvek, amelyeket becses értéktárgyként gyűjtöttek és őriztek. A források a XVIII. századból két könyvgyűjtő Somssich emléket is megőriztek; a nagyműveltségű, közéleti férfiúként és tudós társaságok tagjaként is szerepet játszó Sárdi Somssich Lázárét [3], és ennek fivéréét, Józsefét [4]. Ez utóbbinak nemes szenvedélyét fiai, Pongrác [5] és Miklós [6] is örökölték.

A XIX. század elején négy értékes gyűjtemény volt a család kezén: a Lázáré, a Józsefé, valamint ennek fiaié, a Pongrácé és a Miklósé. E négy gyűjtemény sorsáról történt döntés akkor, amikor anno 1816. a két Somssich-fiú, Pongrác és Miklós az itt következő szerződést megkötötte:

„Alább is meg irtak egy részről én Sárdi Somssich Miklós, más részről pedig én Sárdi Somssich Pongrác egy Testvérek: minék utána Istenben boldogult Bátyánk Sárdi Somssich Lázár, utánna maradott, de általunk Készpénzen megvásárolott Könyv-Tárnak azon tulajdonságát tapasztaltuk, hogy ennek felosztása, nem tsak Káros, de több nehézségekkel is volna öszve köttetve, kívánván ezen szép gyűjteményt jobb haszonvétel végett egy helyen 's osztatlan megtartani, ezen czélnak elérésére e következő meg másolhatatlan Contractusra léptünk:

Ugymint. —

1 *mo* Mint hogy legalkalmasabb helynek találtatott a' Sárdi-ház ezen gyűjtemény itten jó rendel állittasson fel, olly formán. —

2 *do* Hogy minden azon költségeket a'mellyek a' Bibliothecának jórendben való tartásáról, ugy nem különben conservatiojával (: ide nem értvén a többitést és szaporitást:) egyben vagynak kötve, egyedül csak az viselje, a'kinek az házánál fog tartatni. —

3 *tio* Kötelezzük magunkat, hogy ezen gyűjteménynek szaporittására, mind ketten holtaponként, Két-azaz 2. s így esztendőnként 24 Császári 's Királyi Aranyokat öszveséggel tehát Negyven Nyolc Cs. Aranyokat adunk, ugy mindazonáltal hogy ezen 48 Cs. Aranyokat vásárlandó Könyvek közakarattal határozassanak meg, 's az még ezen Nyáron elkészítendő Lajstromban mindenkor irattassanak bé. —

4 *to* Mivel ezen Gyűjtemény mind Kettőnknek egyaránt tulajdona, szabad lészen tettésünk szerént akarmelly számu Könyveket, s akarmelly időre a' Bibliothécának adandó reverzális mellett haszonvétel végett kivenni, ugy mindazonáltal, hogy annak a' kinek házánál nem lészen a' Gyűjtemény mindenkor elsősege légyen.

5 *to* Ezen költsönös egygyezésnek éltünk fogytáig, Szentül való megtartássára magunkat (:a' nélkül hogy Successorinkra valamely teher háramoljon:) kötelezzük, és pedig ugy hogy akarmellyikünknek Kettőnk közül történne a' Nagy Isten rendeléséből elébb halála, ezen egygyezésnek ereje, azaz a' Könyveknek fel nem osztása mind addig tartson, 's megtartássára, Successorink is mind addig köteleztessenek miglen a' másik Contrahens fél a természet ezen elkerülhetetlen utján nem adózik, a' nélkül azonban, hogy ezen esetre az esztendőnként a' szaporításra ajánlott 24 Cs. Aranyoknak megadásával a' karmellyiknek Özvegye vagy gyermekei is ne tartozzanak.

6 *szor* Végtére ezen Gyűjteményhez melly Istenben boldogult Lázár Bátyánk után Pénzünkért reánk háramlott hozzá fognak adatni azon Könyvek, mellyek boldogult Édes Atyánk halála után maradtak, s mind eddig osztatlanok, ugy nem külömben mindenik közüllünk a' maga már ez előtt szerzett gyűjteményét is hozzá ajánlotta ennek Nagyobbítására. Mellynek is Nagyobb erejére adtuk ezen saját alá írásunkkal 's petsétünkkel meg erősítettett Contractust három párban magunktól. Költ Sárdon Április 6 *dikán* 816 Esztbe.

Somssich Miklós

Sárdi Somssich Pongrátz

Én előttem Mérey László T. N. Somogy Vgye hites Fő Jegyzője előtt'' [7]

A Sárdi Somssichok a rendi világ utolsó századaiban jellegzetes képviselői voltak a Dunántúlon a jómódú középnemességnek. Éppen ezért az itt közölt egyesség nem családtörténeti forrás csupán, hanem egyúttal értékes művelődéstörténeti dokumentum is, amely adalékokat nyújt a dunántúli nemesi udvarházak XIX. századeleji könyvtárkultúrájának megismeréséhez, s ezen keresztül forrásul szolgál a Dunántúlon is vezető szerepet játszó megyei középbirtokos nemesség művelődési viszonyainak tanulmányozásához. Bár a közölt szerződés önmagában semmiképp sem elegendő alap az általánosításhoz, a könyvbirtoklásnak általa előírt formája arra utal, hogy a Dunántúlon a középnemesség körében a XIX. század elején még itt-ott a könyvbirtoklás középkori formái éltek. Ugyanígy az a tény, hogy a szóban forgó könyvtár — amely az egyesség megkötése idején nyilván még nem lehetett túlságosan nagy — még a bene possessionátus Somssichok számára is csak kollektíven bírható érték volt, a viszonyok kisszerűségére, tagadhatatlan elmaradottságra látszik mutatni. Mindezek a megállapításaink azonban csupán feltevések. A valóságot ezúttal is természetesen csak a módszeres történetkutatás állapíthatja meg. Mindezt jelentősen gyarapodnának társadalomtörténeti ismereteink, ha történetírásunk felmérné azokat a művelődési viszonyokat, amelyek között a magyar középnemesség a XIX. század elején valójában élt, hiszen épp e viszonyok

között nevelkedett fel az a nemzedék, amely alig két-három évtized múltán a reformmozgalmak élvonalában, azután pedig a szabadságharc vezérkarában vezette az ország polgári átalakításáért vívott harcot.

JEGYZETEK

- [1] BARANYAI BÉLA Somogy vármegye nemes családai, Somogy vármegye (Szerk. Csánki Dezső) Bp. é. n. 628.
- [2] Vö. BARANYAI i. m. és NAGY IVÁN, Magyarország családai X. Pest 1863. 299—304.
- [3] NAGY IVÁN i. m. 301.
Sárdi Somssich Lázár 1774-ben a helytartó tanácsnál titkár, 1792-től királyi udvarnok és helytartósági tanácsos. 1790-ben Zala megye országgyűlési követe. Utódok nélkül hal meg, s könyvgyűjteménye unokaöccseire, Miklósrá és Pongrácra száll.
- [4] Uo. — Sajnos, feljegyzések hiányában, pályafutásáról nem tudunk tájékoztatást nyújtani.
- [5] A Pallás nagy lexikona XV. Bp. 1897. 80—1.
Sárdi Somssich Pongrác (1776—1849) pályáját Somogyban kezdte, ahol kisebb hivatali állások után 1824-ben alispánná választották. 1825-ben a megye országgyűlési követe. Tehetsége és kiváló összeköttetései révén hamarosan a legmagasabb méltóságokat szerzi meg. Ajánlórá, majd 1833-ban királyi személynökké nevezik ki. Ugyanebben az évben Pest-Pilis és Solt egyesült megyék főispánja, két év múlva baranyai főispán, 1839-ben status- és konferenciális tanácsos lesz, megkapja a Szent István rend középkeresztjét, 1846-ban a király grófi rangra emeli.
- [6] Sárdi Somssich Miklós (1784—1870) művelt családi körben tölti gyermekéveit. Nagykanizsán és Pécsen tanul, Pesten jogot végez, azután Somogy megye szolgálatába lép. Aljegyző, majd főjegyző, 1811-ben a megye országgyűlési követe, 1811 és 1825 között a megyei ellenzék vezére. Az 1832/36-os országgyűlésen ismét követ. A szabadságharc bukása után visszavonultságban él, 1860—61-ben ismét szerepet vállal, majd véglegesen visszavonul.
- [7] Kaposvári Állami Levéltár Sárdi Somssich iratok, Különfélék 1812—1847 II. Egyezség levél T. Somssich Miklós és Pongrác urak között a' néhai Somssich Lázár urtól öröklött könyvtár kezelése iránt.

Közli: KÁVÁSSY SÁNDOR

NÉHÁNY IRAT A CSANÁD MEGYEI SZERZŐDÉSES MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK HELYZETÉHEZ

Az 1876. évi XIII. törvénycikk V. fejezetének 84. és 85. §-a elrendeli, hogy minden mezőgazdasági munka (aratás, hordás, cséplés stb.) vállalását a mezőgazdasági munkás és a birtokos szerződésben köteles rögzíteni. Ezt a szerződéskötési kötelezettséget az 1898. évi II. törvénycikk ismét lerögzíti és megszigorítja. Mindkét törvény részletesen megszabja a szerződéskötés feltételeit az utóbbi törvénycikk II. fejezetének 6. §-a pedig a következőket mondja: „A szerződési feltételek megállapítása a felek szabad egyezkedésének tárgya. „E § alapján azt gondolhatná az ember, hogy a mezőgazdasági munkás szabad akaratára szerint szerződhetett. Ez azonban távolról sem igaz, mert sok kényszerítő körülmény állt fenn, amely kiszolgáltatta a mezőgazdasági munkásokat a földbirtokosoknak. Ezek közül csak a leglényegesebbet emelem ki. A parasztság elszegényedése következtében egyre nagyobb lett a munkavállalók tömege és ezzel arányban nem emelkedtek a munkalehetőségek. Ugyanakkor a szerződéseket még télen megkötötték, amikor még nem lehetett látni a várható termést és kereseti lehetőségeket. Az alábbi iratok is azt bizonyítják, hogy a rossz termés következményeit leginkább a mezőgazdasági munkásnak kellett vállalnia, hiszen ilyen esetben az előre kikötött részen felül a birtokos nem volt hajlandó

fizetni, hiszen ott állt mögötte a hivatalos hatalom, amely megvédte az uralkodó osztály érdekeit, bár az egyes hivatalnokok maguk is elismerik, hogy a méltányosság elvét egyáltalán nem vették figyelembe. Jelen esetben az alispán is kénytelen figyelmeztetni erre a főszolgabíróra, de a súlyos ítéletet nem hajlandó megváltoztatni, pedig látja, hogy az ítélet következtében a munkás a legfontosabb keresettől esett el.

1. sz.

Jegyzőkönyv

felvétel Csanádmegye alispáni hivatala előtt Makón 1913. július hó 6. napján
mely alkalommal

Bali Pál magyarbánhegyesi lakos megjelenvén panaszolja, hogy fia Bali Kálmán és három társa magyarbánhegyesi lakosok 23 hold búzátermés learatására szerződést kötöttek Szekrényi Lajos magyarbánhegyesi lakossal. Az aratási szerződést Szekrényi Lajos készítette el és azt a hatóság által sem láttamoztatta. Folyó évi június hó 30-ra kirendelte Bali Kálmánt és társait birtokába az aratási munkálatok megkezdése végett. Nevezettek a fenti időre ki is mentek a birtokra, de miután azt látták, hogy a munkába vett 23 hold földből 20 holdon olyan sovány termés van, hogy azon fél métermázsza mag sincsen, arra kérték Szekrényit, ne kívánja miszerint ezt a területet a szerződésben kikötött 13-ában arassák le miután ebből nekik a megélhetésükre semmi sem jut, hanem vágassa le velük a tulajdonát képező körülbelül 30 hold föld búzátermését és ebből adjon 13-ot, hogy ezzel kárpótolva legyenek a másik birtokon végzendő eredménytelen munkáért. Szekrényi azonban ezen kérésüket rigeden elutasította, őket a mezőkovácsházi járás főszolgabírójánál a munka megtagadása miatt feljelentette és a főszolgabíró fiát és társait ezért 15 napi elzárásra elítélte, és az ítéletet nyomban végre is hajtotta.

Kérelme oda irányul, miszerint tekintettel a fentiekben előadott kivételes méltánylást érdemlő körülményre ezen ügy vizsgáltassék meg.

Folytatólag Bali Pál magyarbánhegyesi lakos, mint Szekrényi Lajos dohánykertésze panaszt emel munkaadója ellen azért, mert őt és társait, mint kerteszeket más járandóságuk mellett megilleti egy-egy kishold föld búzátermése. — Folyó év május havában kérték Szekrényi Lajost, hogy jelölje ki azon területet, amelyből ezen részüket megkapják. Szekrényi akkor azt mondta, legyenek nyugodtan, nem csalja meg őket és így nem jelölte meg a területet. Most azután Szekrényi a részüket annak a földnek terméséből akarja kiadni, amelyen semmi termés sincsen, és amely termésnek learatását tagadták meg fia és társa. Kéri miszerint a hatóság jelölje ki részükre a termés járandóságokat.

Ezzel a jegyzőkönyv felolvasás és elfogadás után aláíratott.

Kmft.

Boros Imre
jkvezető

Bali Pál
Csanád megyei alispáni
iratok 7831/1913. (SZAL)

Főszolgabíró

Mezőkovácsháza.

Bali Pál magyarbánhegyesi lakosnak Szekrényi Lajos ellen emelt panaszát másolatban oly felhívással adom ki főszolgabíró urnak, hogy járjon el a panasz ügyében, egyben részletes jelentést tegyen hozzám, hogy a panasz mennyiben fogadható el s mennyiben szolgálhat hatósági eljárás alapjául.

A munkamegtagadásokkal szemben főszolgabíró úr meghozta a marasztaló határozatát, amit indokainál fogva jóváhagytam s az ítélet végrehajtatott. A panasz nem érinti a már jogerőssé vált ítéletet s nem is kéri megmésztását, azonban elfogadja valónak a panasztevő által felhozottakat, a lehetőség mérvéig jogosult a hatóság beavatkozni a felek ügyletébe a gyengébb félnek nyújtandó jogvédelem céljából.

A törvény módot nyújt arra, hogy a szerződés betartása kiméretlen szigorral és súlyos büntetés alkalmazásával biztosítsák, de ezzel szemben nem nézhető el az sem, hogy a szerződés ne nyújtson egyebet, mint a munkaerő szabad kihasználást anélkül, hogy a másik szerződő félnek a megélhetést is biztosítaná. Márpedig a panaszos fél szerint a sérelmük éppen abban áll s ez vezette őket a munkamegtagadásra, hogy az általuk learatandó terület termése oly véghetetlenül silány volt, hogy minimális mértékben sem biztosított rájuk nézve keresetet s így megélhetést. A szerződéskötés körülményeire, tartalmára s a tényleges állapotra nézve hallgassa meg az előljárást, főleg arra nézve, megfelel-e a valóságnak az, hogy a szerződés közvetlenül az eljárás megindítása előtt mutatott be láttamozás végett az előljárásnak.

Különösen felhívom főszolgabíró ur figyelmét erre a panaszra, mint oly hatóságnak, amely a törvény alkalmazása mellett szociális hivatást is tölt be, s amelynek módjában áll védelmet nyújtani a gyengébb felet szorongató eljárással, illetve magatartással szemben. Miután a fél előadta, valószínűvé tette előttem, hogy nemcsak méltánytalanság, de jogsérelem is történt velük szemben, indokoltnak tartom, a panasz megvizsgálását, s ha az alaposnak bizonyul, a jogvédelem minél gyorsabb foganatosítását rendeljem el.

Makó, 1913. július 7.

Alispán olvashatatlan aláírása

II.

Előljáráóság

Magyarbánhegyes.

Bali Pál magyarbánhegyesi lakos részéről felvett jegyzőkönyvet másolatban oly felhívással adom ki az előljárásnak, hogy a tényállásról sürgősen tegyen hozzám felterjesztő jelentést.

Makó, 1913. július 7.

Alispán olvashatatlan aláírása
Csanádmegyei alispáni iratok 7831/1913. (SZAL)

Magyarbánhegyes község előljárósága.

Nagyságos Alispán Ur!

Hivatkozással 7831/1913. számú rendelkezésre tisztelettel jelentjük a következőket:

Székényi Lajosnak buzavetése valószínűleg valamelyes földművelési hiba miatt nem kielégítő volt s e miatt munkásai valami kárpótlást kértek, Székényi azonban indulatosan elutasította őket. Az is megfelel a valóságnak, hogy Székényi a szerződést maga készítette el mind az aratók, mind a dohánykertészek részére, de nem felel meg a valóságnak, hogy nem láttamoztatta, mert amikor már látta, hogy munkásai elégedetlenek, a szerződést 1913. július 2-án láttamozás végett előljáróságunknak bemutatta, a szerződések közigazgatási szempontból rendbenlévőnek találtatván a félnek láttamozási záradékkal el látva kiadattak.

A szerződés kétféle: egy aratási szerződés és egy dohánykertész szerződés, amelyben aratási megállapodások is foglaltatnak, az utóbbiban ki van kötve, hogy a dohánykertészek 60 koronáért kaphatnak egy kishold búzaföldet bevetve, de a vetés kijelölése a munkaadó joga. A kertészek azt állítják, hogy nekik a szerződéstől eltérő utómegállapodásuk volt arra, hogy a vetéseket még május hóban kijelölik, de Székényi ezt állítólag letagadta. Mivel a jogügylet megkötésénél is lányát és feleségét vette igénybe tanunak, a külalak tekintetében kifogástalan szerződés megcáfolása majdnem lehetetlennek mutatkozik. Székényi kapzsi természetét ismerve valószínűnek látszik, hogy a szerződést a munkásoknak meg sem magyarázta, hogy kénye-kedve szerint bánhasson velük, sőt szóval a szerződésben foglaltaknál nagyon magas kedvezményeket helyezett nekik kilátásba, az is gyanus, hogy tanunak mást, mint nejét és lányát nem mert alkalmazni, de nézetünk szerint ez a közigazgatási vizsgálat körébe nem tartozik, a munkások ezen szabálytalanság miatt csak a birói utat vehetik igénybe, valótlan lévén azon állításuk, hogy Székényi a szerződést az előljáróság által nem láttamoztatta.

Másrészről kétségen felül áll, hogy Székényi buzája oly silány, hogy azt a kikötött díjért learatni nem érdemes, földjét szakértően nem tudja munkálni, dohányföldjén az ültetéskor szintén magas gaz burjánzott, amelynek kiirtásáért a kertészek jogosan követelhetnének magas munkadíjat. Így a méltányosság s a legszegényebb néposztály iránti irgalmasság hozta volna magával, hogy a kenyeret a munkásoktól ne sajnálja, ő azonban most az államnak, a humanizmusnak, a művelt ember életfilozófiájának törvényeivel annyira ellentétes magatartást tanusít, hogy rövid idő alatt a büntető eljárás folyamán a hatóság, illetve bíróság fogja megállapítani, hogy leküzdhetetlen bűnözési hajlamokkal bíró, vagy beszámíthatatlan egyénnel van dolgunk, akit vett értesülésünk szerint már egyizben hegyeshalmi birtokán csendőrségnek kellett a munkások bosszujától megvédeni, hasonló jelenetekre lévén kilátás itt is.

A nevezett munkásokat értesülésünk szerint a mezőhegyesi munkás csapatokból pótolta, a szerződések tudomásunk szerint a mezőkovácssházi főszolgabírósnál vannak.

Magyarbánhegyes, 1913. július 9.

Olvashatatlan aláírás

jegyző

Tóth

bíró

Csanád megyei alispáni iratok
8058/1913. (SZÁL)

Hivatkozással f. évi 7831. al.számú rendeletre felvilágosító jelentésemet a következőkben teszem meg:

Mint az itt csatolt 2 drb. szerződés igazolja Szekrényi Lajos szabályszerűen kötötte meg a munkás-szerződéseket és azokat láttamozás végett július 2-án a Magyarbánhegyes község előljáróságának bemutatta, ahol a bemutatási záradékkal el is lett látva, az így szabályszerűen létrejött szerződéssel megjelent Szekrényi Lajos hivatalomnál és kérte az eljárást makacszkodó arató munkásai ellen. — Meggyőződést szerezve arról, hogy a szerződés a törvény kívánalmainak megfelel, intézkedést tettem, hogy a makacs munkások a birtokon karhatalommal kivezetessenek és oda magam is kiszállva, habár az 5453/1913 VI—1 sz. földművelésügyi miniszteri rendelet a hatósági közvetítést kizárja és ez azonnali büntető eljárás megindítását rendeli el, türtem, hogy Szekrényi Lajos és munkásai között a békés elintézés létrejöhesse és mondhatom, hogy ez nem a munkaadón mult, hanem a munkásokon.

Szekrényi Lajos munkásainak csakhogy munkához juttassa őket, szerződésen kívüli engedményeket adott, nevezetesen a szerződés IV. nyomtatott 2. pont értelmében minden ember buzaföldet kap 1100 négyszögölet 60 koronáért, amely buzaföldet tulajdonos aratáskor jelöl ki, ha a kijelölt föld a kertészeknek nem tetszik arról lemondhat, Szekrényi a földet először kijelölte az egyik 28 holdas táblájából de úgy, hogy abból a kertészek ott mérjék ki földjüket, ahol akarják a tárgyalás alkalmával azonban kedvezményül kimondotta, hogy megengedi miszerint ebben a táblában a felét mérjék ki a másik felét pedig a birtokán lévő legjobb buzájából válasszák. Amidőn ezt Szekrényi megadta nekik, akkor azt mondták, hogy ebbe bele mennek, azonban még azt is kívánják, hogy az aratási részt is a legjobb buzájából adja ki, vagyis, hogy ők levágják a gyenge buzát is, azonban az abból reájuk eső 13-ik kereszt helyett a legjobb buzából adjon ki annyi keresztet, amennyi a gyenge buzából nekik kijárna.

Ez olyan kívánság, amibe a munkaadó nem egyezhetett bele, mert hiszen, ha ezt megadja azon esetben a gyenge buzából az aratók apró kévét kötnek és így sok keresztet készítenek, minek következtében részükre 13-ik rész következtében sok esik. A jó buzából ellenben, nagy kévét kötnek és így a gyenge buzából részükre eső kis kereszt helyett a jó buzából nagy keresztet kapnának. Ebből láthatólag a munkaadó nem zárkózott el ridegen, hanem megtette a legmesszebbmenő eredményt, mert hiszen a munkásoknak 60 koronáért adott buzaföldnél is a munkások kedvezményben részesülnek, amennyiben itt a szokásos évi haszonbér teljesen üres föld után 50 korona, sőt 60 koronáért is vesznek ki ő pedig felszántotta, saját magjával bevetette, aratás után a termést elcsepelteti, a magot és a szalmát, polyvát Magyarbánhegyesre beszállítja, ami maga kitesz 50 korona költséget, így tehát a munkaadónak 100 koronában van azon 1100 négyszögöl föld, amiért 60 koronát kap, azonban a munkásnak, ha nem tetszik nem kötelessége elfogadni.

Végül ami Bali Pál azon állítását illeti, hogy a munkaadó ígéretet tett, miszerint májusban fogja kijelölni a pénzért adott buzaföldet, annyiban igaz, hogy ezt a munkaadó bár szerződés szerint nem volt reá kötelezve, megígérte,

azonban a munkások május hóban nem jelentek meg nála a föld kimérése végett és így ezen szerződésen kívüli kedvezményt a munkások hibája folytán nem teljesíthette. Egyebekben megjegyzem, hogy kintlétem alkalmával magam is mindenképpen azon igyekeztem, hogy a munkásokat a szerződés teljesítésére reá beszéljem, azonban minden jóakaratom hajótörést szenvedett indokolatlan makacsságukon.

Mezőkovácsháza 1913. július hó 19-én.

Kövér
főszolgabíró
Csanád megyei alispáni iratok
8128/1913 (SZAL)

5. sz.

Főszolgabíró

Mezőkovácsháza

Utasítással a f. évi július hó 25-én kelt 4151. sz. jelentésére az iratokat betekintés után visszaküldöm.

Habár a szerződés rideg érvényesítése fedi a jogos alapot, s a kihágási eljárás során is a törvény megjelölte büntetés szabályszerűen alkalmaztatott, nem zárkozhatom el a méltányossági tekintetek hangoztatása elől, tekintve, hogy a szerződés rideg betartása a panasztevők téli megélhetésére lesz kihatással. Habár hivatalos eljárásnak helye tovább már nem lehet, érdeklődöm, nyere a panasztevők méltányossági igénye valamely módon kielégítést, s ezért felkérem főszolgabíró urat, hogy a panasztevő Bali Pál és társainak ügyét kísérelje figyelemmel, s tegyen hozzám annak idején róluk jelentést.

Makó, 1913 július 29.

Olvashatatlan aláírás
alispán
Csanád megyei alispáni
iratok 8711/1913 (SZAL)
Közli: GÖRÖG JÓZSEF

SZEGED IFJÚSÁGAHOZ!*

A diadalmasan előretörő Vörös Hadsereg kiűzte földünkről népünk évszázados ellenségét, a vérünket, anyagi és szellemi értékeinket szipolyozó németeket. A német bérencek magyarelleses uralmát összetörte. Felszabadultunk! A magyar ifjúság kezébe veheti saját sorsának irányítását.

IFJÚMUNKÁSOK! Az álmagyarok erőszakszervezetei nincsenek többé! Gumibotos és kardlapos rendőrosztagok most már nem verhetik szét szervezett sorainkat. Az üldöztetés évei elmúltak. Német hatalmi célokat szolgáló, a magyar ifjúság önálló cselekvőképességét gúzsbakötő levanteintézmény megszűnt.

* A szegedi demokratikus ifjúsági mozgalom történetével kapcsolatos dokumentumok fontos adatokat nyújtanak a felszabadulás utáni ifjúsági mozgalom tanulmányozásához. Igazolják az ifjúsági egység megteremtésére való törekvést, és túllépve a városi ifjúsági szervezetek összefogásának gondolatán, az ország felszabadított területein elsőként vetik fel az országos ifjúsági egység megteremtésének eszméjét.

Elérkezett a szabad szervezkedés ideje. Ez ma nemcsak kívánság, a történelmi pillanat parancsa!

PARASZTIFJAK! A Hitler-Németországot vakon kiszolgáló politikusok szembeállítottak bennünket. Gondoskodtak arról, hogy elzárjanak benneteket a városi munkásoktól. Olyan egyesületekbe kényszerítettek, amelyeket nem ti irányítottatok. Itt az ideje, hogy megkezdjétek saját vezetétek alatt működő szervezetek kiépítését.

DIÁKOK! Sorsunk történelmi változása nektek is szabadságot hozott. Hazaáruló, nyilas karrieristák becsaptak és eszköznek használtak benneteket. A fasizmus rátoknehezedő, szellemet tipró nyomása megszűnt. Az új Magyarországot építők, a szabadságharcosok sorában a helyetek. Félre az előítéletekkel! Gátlásokat félretéve dolgozzatok a diákok szabadszervezetének kiépítésén.

SZEGEDI IFJAK! Történelmünk legválságosabb óráit éljük. Harcolnunk kell a hazaáruló nyilas népámítók ellen. Romokban heverő hazánkat fel kell építeni. A feladat óriási. Egyedül egyetlen társadalmi réteg sem tudja megoldani. Minden erőt össze kell fogni. Nem szabad tétlenül nézni az építők erőfeszítését. Föl kell sorakoznunk a demokratikus, népi erőket képviselő pártok mögé. Az első lépés: munkás, paraszt, értelmiségi ifjúság együttműködésének megteremtése.

Éljen a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front!
Éljen a Független, Szabad, Demokratikus Magyarország!
Éljen a Munkás, Paraszt, Értelmiségi Ifjúság Szövetsége!

KOMMUNISTA IFJÚSÁGI SZÖVETSÉG

(Korabeli ifjúsági plakát szövege a szegedi Somogyi-könyvtár röpirat-gyűjteményéből.)

„A KOMMUNISTA IFJÚSÁGI SZÖVETSÉG JAVASLATA

A K.I.Sz. szükségesnek tart minden demokratikus ifjúsági szervezetet, amely hajlandó a független, szabad, demokratikus Magyarorszáért harcolni a németek és hazaáruló csatlósai ellen, minden szervezetet, amely hajlandó résztvenni az ifjúság szabadságszerető, demokratikus szellemben való nevelésében egyetlen ifjúsági szövetségbe tömöríteni.

Hazánkra szakadt történelmi katasztrófának egyik főoka az ifjúság politikai tájékozatlansága és passzív magatartása. Elérkezettnek látjuk az idejét annak, amikor az ifjúság kezébe veheti saját sorsának kialakítását és komoly tényezőjévé válhat a magyar közéletnek. (Kiemelés az eredeti dokumentumban.) A múlt egyik bűnös hibája volt a helytelen nevelés és az ifjúság erejének szétforgácso-lása. *A fasizmus-elleni harcban és az ország újjáépítésének érdekében széleskörű összefogásra és az ifjúság erejének egyesítésére van szükség.* (Kiemelés az eredeti dokumentumban.) Csakis így látjuk biztosítva a múlt hibáinak jóvátételét és a jövő feladatainak megoldását. A Demokratikus Ifjúsági Szövetség fősorakozik a Magyar Függetlenségi Front Nemzeti Bizottsága mögé, elfogadja és támogatja annak programját. (Kiemelés az eredeti dokumentumban.) Ezen túlmenően szükségesnek látjuk a következő célkitűzésekért való harcot:

1. A választói korhatár leszállítását nemre való tekintet nélkül a 18. életévre.

2. Lehetővé tenni minden társadalmi réteg részére a legmagasabb iskolázatást.

3. A tanoncifjúság helyzetének gyökeres megváltoztatása.
 4. Ha egy fiatalok munkás ugyanolyan munkafeltételek mellett dolgozik, mint felnőtt munkatársa, ugyanolyan munkabért kapjon. Ugyanez vonatkozik a női (leány) munkaerőkre.
 5. 22 éven aluli ipari munkások részére 40 órás munkahetet.
 6. A fiatalok mezőgazdasági munkások (cselédek, béresek stb.) életkörülményeinek megváltoztatása. Az érdekeltekből bizottságot alakítani és ezek javaslata alapján, a mai követelményeknek megfelelő bér és munkaidő rendezést.
 7. A parasztfjúság bekapcsolása a politikai és kulturális élet vérkeringésébe. Könyvtárak, kultúrcsoportok, politikai szemináriumok megszervezése.
 8. Törvényben biztosítani kell a tanulóifjúság részére a szabad szervezkedés lehetőségét.
 9. Az új tankönyvek és új tanítási módszerek kidolgozásába a tanulóifjúságot is bevonni.
 10. Az ifjúság neveléséből kizárni mind a fasiszta, mind a reakciós elemeket.
 11. A magyar ifjúság egészét felsorakoztatjuk az alakuló magyar nemzeti hadsereg keretébe.
 12. Barátságot akarunk a szomszéd népek ifjúságával. Megismertetjük a magyar ifjúsággal az orosz nép fiataljainak kultúráját, a szabadságért vívott hősi harcát.
- Szükségesnek tartjuk a Demokratikus Ifjúsági Szövetség megteremtését, ahol az ifjúság demokratikus szellemű politikai és kulturális nevelést kap. Javaslatunkat azzal a határozott kívánsággal tesszük közzé, hogy az érdekeltek (munkás, paraszt, értelmiségi ifjúság) képviselői tegyék vita tárgyává és egy előkészítő bizottságot hozzanak létre.
- Az idő sürgeti a magyar ifjúság nemzeti egységének megvalósítását. Alakítsuk meg a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetséget.”
- (Délmagyarország, 1944. december 31. sz.)

KIÁLTVÁNY MAGYARORSZÁG IFJÚSÁGÁHOZ!

A német rablók és Szálasi németbérenc bandája elleni küzdelemben és az új, szabad, demokratikus Magyarországért folytatott harcban egymásra talált Szeged város és környékének ifjúsága. Az Antifasiszta Diákszövetség, a Nemzeti Parasztpárt Ifjúsági Szervezete, a Tanonciskolai Leányegylet, a Kommunista Ifjúsági Szövetség egy nagy közös táborba, a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetségbe egyesültek. Párt- és társadalmi különbségre való tekintet nélkül együtt harcolnak a magyar nép, magyar ifjúság politikai, gazdasági és kulturális színvonalának emeléséért.

Fiatalok! Csatlakozzatok harcunkhoz! Alakítsátok meg ti is demokratikus szerveitek közös szövetségét, mind a felszabadított, mind a fel nem szabadított területeken. Minden erőnket egyesíteni kell, hogy harcunk eredményes és győzelmes legyen.

Az új év kezdetén, a háború ötödik évében hazánk nehéz és küzdelmes napjaiban fordulunk hozzátok. A németek Szálasiék segítségével meghosszabbították népünk szenvedését. Kifosztják és elpusztítják városainkat, halálra ítélték Budapestet. A németek ellen folytatott évszázados szabadságharcban ütött a

végső leszámolás órája. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány hadat üzent Németországnak. Mi fiatalok szívvel-lélekkel csatlakozunk a hadüzenethez.

Magyarország ifjúsága!

Fel az új szabadságharcra!

Tömörüljünk az új Nemzeti Hadsereg, a magyar nép hadseregének kereibe!

Éljen a független, demokratikus Magyarország!

A Magyar Demokratikus Ifjúsági
Szövetség szegedi szervezete.”

(Délmagyarország, 1945. január 9. sz.)

Közli: NAGY ISTVÁN